

Melldásról

A Biblia Szövetség folyóiratának melléklete

2006. évi II. számhoz

JÉZUS VAGY JÚDÁS EVANGÉLIUMA?

A National Geographic Society 2006. április 6-án, Washingtonban – virágvasárnap előtt – a nyilvánosság elé tárt egy bőrkötésű, 26 oldalas kopt nyelvű kódexet, ami a Júdás evangéliuma címet viseli. A későbbiekben a National Geographic TV csatorna 160 országban, 27 nyelven sugározta az irat ismertetését, majd a National Geographic c. folyóirat 2006. májusi számában terjedelmes cikket közölt a kódexről.¹ A kódexet, ami a Tchacos-kódex nevet viseli, 1970-ben találták az egyiptomi Al-Mínyánál, egy barlangban. Előbb Európába, majd az USA-ba került. Megpróbálták eladni, de nem sikerült, ezért tizenhat évig egy bank széfjében őrizték. Végül 2000-ben egy régiségkereskedő, Frieda Nussberger-Tchacos vásárolta meg. Ő átadta restaurálásra és fordításra a bázei Maecenas Foundation for Ancient Art alapítványnak. A fordítást végző munkacsoport – aminek élén Rodolphe Kasser világhírű koptológus állt – fáradságos munkával igyekezett összeállítani a kb. ezer darabra hullott, csaknem tönkrement iratot. Munkájukat a National Geographic öt éven keresztül támogatta. A munkálatok befejezésekor a kódex Egyiptomba került, és az értékes leletet a kairói kopt múzeumban állították ki. A kódex Júdás evangéliumán kívül még két iratot tartalmaz; egy Jakab című szöveget, ami már Jakab első apokalipszise címen ismert volt, illetve Péter apostol Fülöphöz írt levelét.

JÚDÁS EVANGÉLIUMÁNAK TÖRTÉNETE

Egy szakértőkből álló csoport az említett irat keletkezését – a radiokarbon, tintaanalízis és multispektrális vizsgálatok elvégzése után – Kr.u. 220-340 közötti időszakra állapította meg.² Szerzőjével kapcsolatban pedig ezt írja a NG: „a szerző kiletéről nincsen tudomásunk... gnosztikus őskeresztyének írhatták, valamikor Máté, Márk, Lukács és János evangéliuma, valamint 180 között.”³

Itt kell megjegyeznünk, hogy Iraeneus (Kr.u. 140/50-200; Lyon püspöke), „Az eretnokségek ellen” írt több kötetes művében írja, hogy létezik Júdás evangéliuma, de azt elmarasztalóan említi, s az abban az időben keringő más evangéliumokkal együtt (Tamás evangéliuma, Mária evangéliuma) elutasítja, és „kitalált történetnek” nevezi.

A most előkerült kézirat valószínűleg ennek, az eredetileg görögül írt Júdás evangéliumának kopt fordítása, ami Kr.u.180 körül keletkezett – de ezt még bizonyítani kell.

G. Wurst: „Amennyiben a Tchacos-kódexben talált Júdás evangéliumáról bebizonyosodik, hogy annak a görög nyelvű Júdás evangéliumnak a fordítása, melyet Iraeneus, Kr.u. 180-ban a 'Minden eretnokség cáfolata' című könyvében említi, akkor nagyot léphetünk előre az ősi gnoszticizmus megértésében. Ebben az esetben első alkalom, hogy alkalmunk nyílik a gnoszticizmus történetének Iraeneus előtti időszakát tanulmányozni.” (NG)

JÚDÁS EVANGÉLIUMÁNAK TARTALMA

A papiruszkézirat szövegének első sora így hangzik: „Ezek a titkos igék, melyeket Jézus iskarióti Júdásnak mondott...”⁴ A szakértők szerint egyértelmű, hogy a Júdás evangéliuma gnosztikus szöveg, ami két nagy egységből áll. Az egyik: Jézus beszélgetése a tanítványokkal; a másik: Júdás és Jézus párbeszéde. A média úgy ismerteti az irat tartalmát, hogy abban Jézus maga vette rá Júdást, hogy elárulja, mert csak így tudta küldetését teljesíteni. Júdás csak nehezen vállalta szerepét – segítve ezzel Jézusnak. Júdás tehát nem volt pénzéhes áruló, aki megtagadta mindazt, amit három éven át Jézustól tanult, hanem ő volt az egyetlen, aki igazán megértette Jézust. Hős volt, aki a legnehezebb küldetést vállalta Jézusért: saját kérésére elárulta őt, hogy kivégezhessék, s ezzel lelke megszabadulhasson testétől, azaz, szabaddá lehessen...

Hadd idézzem fel három szakértő véleményét a szöveg tartalmáról!

Craig Evans (Wolfville Acadia Hittudományi Egyetem): „Júdás evangéliuma engedelmességgé formálja át az árulást. Jézus testének feláldozása valójában egyet jelent a mester üdvözítésével. Júdás ezért valóságos hőssé válik, akit irigyelnek, sőt átkoznak és kiközösítenek tanítványtársai”. (NG)

Bart Ehrman (Észak-Carolina Egyetem): „Ez az evangélium attól válik majd híressé – vagy talán hírhedtté –, hogy az általa festett Júdás kép gyökeresen eltér a korábban ismerttől... Az itt bemutatott Júdás nem hitszegő, nem korrupt, nem a sátántól megszállt tanítvány, aki elárulta mesterét. Ebben az írásban Jézus legközelebbi barátjaként ismerjük meg... aki azért adja fel Jézust a hatóságoknak, mert az kifejezetten kérte erre.” (NG)

Fr. Gaudard: „Júdás rehabilitációja és Jézus legközelebbi, az árulásra kiválasztott tanítványként való ábrázolása által ez a

Lectori salutem! – Üdvözlét az olvasónak!

Júdás nem áruló! - az elmúlt hónapok talán lehangosabb, a keresztyén tanítást is érintő „szenzáció” beszéd és sajtó téma lett a civilizált világban. Mellékletünk a valóság bemutatására vállalkozott, segítendő a tájékozódni vágyó olvasót.

Szeretettel kíván pihentető,
áldott nyarat,
eredményes testi és lelki aratást - a Szerkesztő

szöveg nemcsak megkérdőjelezi a keresztyén hagyomány egyik legmélyebb gyökerű hiedelmét, de az antiszemitizmus eredő okát is semmissé teszi.” (NG)

Amint a véleményekből kitűnik, az újszövetségi beszámolókkal sem a Tchacos-kódex Jézus vagy Júdás ábrázolása, sem a köztük fennálló viszony bemutatása nem áll összhangban. Vagyis, a kódex kitalált személyek meséjét kínálja olvasóinak – még, ha a személyek nevei ismerősen csengenek is a Biblia olvasói előtt. Ide illik a szöveg egyik kritikusának megállapítása: „A kezdeti bevezetőn és a szöveg végén kívül nincs olyan utalás, amely kapcsolatba hozható lenne a kanonikus evangéliumokkal.”⁵

A szöveg tartalma egyértelműen elárulja, hogy szerzője gnosztikus gondolkodású. Ezért művében a gnoszticizmus szellemében gondolkodó, a gnoszticizmus prokrusztészi ágyába kényszerített Jézussal, illetve Júdással találkozunk.

Elképzeltető, hogy az író célja nem volt más, mint a gnosztikus eszméknek Jézus által történő utólagos igazolása. Ezzel kapcsolatos az egyik újságíró észrevétele: „A második században a különböző keresztyén csoportok saját írásművekkel igyekeztek hitelesíteni a többiekétől eltérő hitfelfogásukat és vallási gyakorlatait. Evangéliumok egész sora látott napvilágot, melyeket gyakran apostolok nevében írtak, ezen álnéven közzétett írásokat egyik-másik szekta szentírásként imádták... Ez az irat egy második századi alternatívát mutat fel Jézus és Júdás kapcsolatát illetően.” (NG)

Ugyanerre a következtetésre jut a már idézett szakértő, Craig Evans is: „Erősen magán hordozza ugyan a 2. század megközelítési módját, de egy új kérdést is felvet: lehetséges, hogy ez a második századi írás, korábbi hagyományokon nyugvó korabeli gnosztikus elméletek propagandája érdekében készült?” (NG) „A Júdás evangélium egyetlen szava sem tekinthető történelmileg hitelesnek.”⁶

Elfogadjuk rev. D. Senior (Chicago Katolikus Teológiai Unió) megállapítását: „Véleményem szerint Júdás evangéliumának jelentősége nem abban áll, hogy ez a második századi gnosztikus szöveg független történelmi információt nyújtana iskarióti Júdásról, és a názareti Jézushoz fűződő viszonyáról, és nem tartom valószínűnek, hogy ez az evangélium versenybe szállhatna az Újszövetség kanonikus evangéliumának és egyéb írásainak történelmi és vallási állításaival.” (NG)

Mindebből arra következtethetünk, hogy a Júdás evangéliumában egy olyan Jézus illetve Júdás képpel találkozunk, aminek – a pusztán neveken túl – köze sincs valóságos személyekhez és történelmi eseményekhez, viszont annál szorosabban kapcsolódik a gnosztikus eszmékhez. Manapság – némi fantáziával és szócsavarással – Jézusból ugyanígy lehetne élenjáró pártvezért, Júdásból pedig őt támogató pártmunkást faragni, majd megírni egy újabb „evangéliumot” – valamelyik ideológia igazolására. Ezután a média képviselői felszólíthatnák a keresztyéneket arra, hogy ennek az újabb „evangéliumnak” fényében vizsgálják felül a Jézusról és Júdásról ápolta, az újszövetségi szem- és fültanúk beszámolóján nyugvó tradicionális elgondolásait...

A humort félretéve: A Jézusról és Júdásról szóló bibliai beszámolók nem valamiféle filozófia igazolására született történetiet-

len elbeszélések, hanem egyszerű és őszinte ténybeszámolók két történelmi személyről és viszonyukról. Ezért nem is említhetők együtt a Júdás evangéliumával. Összevethető-e egy tragikus mese és egy tragédiával végződő autóbaleset – szemtanúk által történő – előadása? Némelyik szenzációéhes újságíró mégis ezt a képtelenséget követi el, és egy mesét ténybeszámolóként akar eladni széles és tudatlan olvasótáborának.

JÚDÁS EVANGÉLIUMA A MÉDIA SZALAGCÍMEIBEN

A gnosztikus kéziratot hangzatos jelzőkkel illeti a média, hogy felhívják rá a figyelmet.

A National Geographic című újság címlapján olvashatjuk: „Júdás evangéliuma, Az apostol új arca”²⁸

A cikk elején ezt olvassuk: „Egy 1770 esztendő után előkerült ókori szöveg tanúsága szerint Jézust a legigazabb tanítványa árulta el.”²⁹

A nevezett folyóirat honlapján pedig a következő felvezető szöveget találtuk: „Lehet, hogy Jézus maga rendezte meg saját kivégzését? A történelem egyik leggyűlöltebb szereplője új megvilágításba helyezi Jézus utolsó napjait... Mi történik akkor, ha kezünkbe akad egy beszámoló, amely a feje tetejére állítja Jézus elárulásának történetét, és az árulóból hőst csinál? ...Júdás evangéliuma Jézus utolsó napjainak egy elveszettnek hitt verzióját tárja elénk, drámai jelenetkonstrukciók segítségével, melyek azon túl, hogy hiteles képet festenek a keresztyénség legkorábbi időszakának intrikáiról és politikájáról...”

Az előzőkből kiderült, hogy a kézirat nem a valódi Júdást mutatja be, de ez nem zavarja az újságírókat abban, hogy Júdás „új arcáról”, sőt, „Júdás újjászületéséről” beszéljenek a kézirat kapcsán. Azt is láthattuk, hogy a kódex nem bír történelmi hitelességgel: sem Jézus, sem Júdás, sem beszélgetésük tekintetében. A szöveg nem árul el semmit a keresztyénség legkorábbi időszakáról – mivel nem is ez a témája.

Az objektivitáshoz hozzátartozik az is, hogy a Júdás evangéliumának „tálalása” a NG-ban

is ellentmondásos. Egyszer úgy beszélnek a dokumentumról, mintha hiteles történelmi beszámoló lenne, másszor pedig úgy, hogy természetesen egy koncepciózus és történetileg nem megbízható leírás. Ezzel a „lebegtetéssel” azonban sikerül elérniük, hogy az olvasók elbizonytalanodnak: Akkor tehát az újszövetségi evangéliumok Júdással kapcsolatos beszámolóit történetileg nem megbízhatóak, s a most előkerült irat alapján felül kell vizsgálnunk a Júdás személyével kapcsolatos, a bibliai evangéliumokon nyugvó, hagyományos elgondolásainkat?

A Magyar Nemzet Új elmélet Júdás árulásáról címmel közli írását a kódexről. „A papiruszoldalakon lévő szöveg új megvilágításba helyezi Jézus tanítványának árulását, az apokrif evangélium szerint ugyanis Júdás nem árulta el Krisztust, hanem csak parancsát teljesítette.”³⁰

Ezzel azt sugallja, mintha a négy újszövetségi evangélium beszámolóit csak egy elméletet adnának elénk Júdás árulásáról, de most, azokkal szemben felmerült egy újabb, azokkal teljesen egyenrangú verzió. Pedig, mint láttuk is, erről szó sincsen.

Az MTV műsorajánlójában elhangzott: „... a hír meg fogja

FÜLE LAJOS: JÚDÁS

Harminc ezüst... Az üdvössége ára,
s egy csók a nyugta érte,
mikor felér az Olajfák hegyére,
halálos csók a Mester homlokára.

Harminc ezüst! Ez fogható s temérdek!
Bolond, ki más csodát vár.
Igaz, hogy látta feltámadni Lázárt
s tenger csodát még, ám vak most az érdek.

Harminc ezüst! Ez ésbontó varázslat!
Felujjong régi énje,
vad indulókat zeng a pénz zenéje:
megveheti a világot magának!

Meg is veszi, meg már... De lesben áll,
prédát kutat az éjben,
csontos kezében hurkoló kötéllel
– harminc ezüstért – a konok Halál.

rengetni a keresztyénség egész 2000 éves tanítását. Júdás ismeretlen arcát ismerjük meg, ami megváltoztatja mindazt, amit a keresztyének róla állítottak.³¹ Az ilyesféle mondatok azt a benyomást keltik a nézőkben, hogy a keresztyének eddig hazudtak Júdással kapcsolatban, és most minden okuk megvan a szégyenkezéshez.

Megnyugtathatjuk az MTV műsorajánlóit: A bibliai beszámolókon nyugvó, 2000 éves Júdás-kép szilárdabb lábakon áll, mint-hogy egy ilyen, valószínűleg századokkal később keletkezett gnosztikus fikció azt megrendíthetné. Valószínű, hogy ők sem gondolják komolyan azt, hogy a keresztyének minden, régebbi vagy napjainkban előkerülő, kétes eredetű és spekulációktól hemzseggő ókori irat fényében újra értelmeznék az evangélisták – már számtalan esetben történetileg hitelesnek bizonyult – történeti beszámolóit.

Mindeközben a média általában hallgat arról, hogy az újszövetségi evangéliumok – amik ugyancsak tájékoztatnak Júdásról – bizonyíthatóan az első században keletkeztek, vagyis olyanok írták, akik szem- és fültanúk a Jézussal és Júdással kapcsolatos eseményeknél, akik személyesen ismerték a szereplőket. Amint azt az egyik szaktekinetely, Sir F. Kenyon, a rendelkezésünkre álló újszövetségi kéziratföredékek egyik legjobb ismerőjeként kijelentette: „Az eredeti fogalmazvány és a korunkra maradt legkorábbi kézirat-bizonyíték dátuma közt valójában elhanyagolható lesz az időköz, és az a kételyünk, hogy vajon a szent iratok lényegében úgy maradtak-e ránk, ahogy azokat eredetileg megírták, eltűnik. Így tehát az újszövetségi könyvek hitelességét, tartalmának igaz voltát véglegesen megállapítottnak tekinthetjük.”³²

Júdás evangéliuma pedig a „legjóhiszeműbb” feltételezések szerint sem keletkezett Kr.u.130-nál előbb, vagyis mindenképpen olyan korban íródott, amikor már bizonyosan nem éltek Jézus és Júdás kortársai. A média tehát sokkal hasznosabban járna el, ha az újszövetségi kéziratok hitelességét hangsúlyozná, és nem azok hiteles üzenetének lejáratásán fáradozna!

JÚDÁS EVANGÉLIUMÁNAK SAJTÓVISSZHANGJA

A magyar sajtóban napvilágot látott reakciók közül hármat idézünk fel.

A Magyar Nemzetben³³ így nyilatkozott dr. Fabiny Tamás evangélikus teológiai tanár: „... tudományos körökben már volt előzménye az evangélium (ti. Júdás evangéliuma – a Szerk.) megjelenésének... a Biblia különböző könyveiben sem egységes a Júdásról kialakított kép. Máté evangéliumából az derül ki, hogy Júdás tragikus hős volt, míg az Apostolok Cselekedeteiben az olvasható: nem is biztos az ő öngyilkossága. Tehát a Szentírásban egyfajta pluralizmus érvényesül Júdás tekintetében, az új kézirat nem rengeti meg a Biblia alapjait.”

Ha a napilap helyesen idézte a teológiai tanár szavait, akkor egyrészt elfogadhatjuk, hogy ez az irat nem rengeti meg a Biblia alapjait, másrészt azonban csodálkozva kérdezzük: Vajon minek alapján állítja a professzor úr, hogy nem egységes a bibliai híradás Júdás személyéről; miért nevezi tragikus hősnak, illetve miből következtet arra, hogy nem is biztos az öngyilkossága?

Hiszen a bibliai híradások egybehangzón állítják, hogy Júdás 30 ezüstért elárulta Jézust, vagyis elmondta a Jézust megölni igyekvő zsidó vezetőknek, hogy hol és mikor foghatják el a legkisebb feltűnéssel. Látna azonban a zsidó vezetők eltökéltségét, hogy Jézust megölik, lelkiismerete megmozdult, tettét megbánta, s visszavitte árulásának díját a főpapoknak, véneknek, ezt mondva: „Vétkeztem, mivel ártatlan vért árultam el.” Azok erre ezt válaszol-

ták: „Mi közünk hozzá? Te lásd.” (Mt 27,4) Eztán Júdás eldobta az ezüstpénzeket a templomban. Az ezüstöket felszedték a főpapok, de mint vérdíjat nem tették a templom kincsei közé, hanem – mintegy náluk bizományba elhelyezett összegből – később megvették belőle egy fazekasnak a földjét, mégpedig idegenek számára való temetőnek. Máté evangélista megjegyzi, hogy vérmezejének nevezik azt a mezőt; továbbá, hogy így teljesedett be a próféta mondása: „És vették a harminc ezüstpénzt, a felbecsültnek árát, akit Izrael fiai becsültek ennyire, és odaadták a fazekasnak mezejéért, amint meghagyta nekem az Úr.” (Mt 27,9-10) Júdás pedig, miután a templomból távozott, felakasztotta magát, mégpedig ugyanazon a földön, amit később az ő pénzéből és nevében vettek meg. A kötélről azonban idővel lezuhant, és „... teste közepén ketté szakadt és minden belső része kifordult.” (Csel 1,18)

A bibliai szerző is megjegyzi, hogy azt a mezőt, tehát az idegenek temetőhelyét 'akeldamának', azaz Vérmezőnek nevezték a zsidók. (1,19b) Sőt, itt olvassuk, hogy így beteljesült a Zsoltárokból található jövendölés: „Legyen az ő lakóhelye puszta és ne legyen lakó abban! (69,26) És: Tisztét más vegye át.(109,8)” (1,20)

A másik észrevétel – amivel most foglalkozunk – a reformátusoktól érkezett. A Reformátusok Lapja³⁴ ezt írta: „Valakinek mindenképpen el kellett árulnia Jézust ahhoz, hogy értünk szenvedjen? Meggyőződésünk, hogy nem. Isten terveiben nem szerepel az ember bűne, mint szükséges feltétel. Az Ő akarata szerint Jézus vér és szenvedés nélkül is megválthatja a világot. A gonosz szőlőmunkások példázata is igazolja ezt az állításunkat. Szerepel abban egy nagyon fontos szó, ami utal arra, hogy történhetett volna vér nélkül is a megváltás: Ez a szó árulkodik erről: 'talán'. (Lk 20,13) Nem így történt, de Istent nem kötötte rendezői elvében az embereknek előre kiadott szerep (amely szerint Péternek meg kell tagadnia, Júdásnak el kell árulnia Jézust). A passió nem fátum volt, vagy előre megírt forgatókönyv. Nem eleve elrendelt szerepek és szereposztás szerint történt – akkor nincs és nem lenne személyes felelősége senkinek semmiért, sőt, hűségükért jutalmat kellene adni a pozitív és negatív hősöknek egyaránt. A Júdást felmentő fantáziák azért születtek és terjednek ma is, mert nehéz megértenünk és elfogadnunk a bűnnek ezt a tükrét, amit élénk mutat. Pedig átélünk mi is olykor árulást: barátságot, szerelmet, eszmét, ügyet, mindazt, ami nekünk szent, valaki elárulja. Pénzért vagy más nyereségért – szinte mindegy is –, mert minden árulás fájdalmas lelepleződés... Nem Júdás írta és nem is evangélium, hanem egy izgalmas régészeti lelet, érdekes adalék a korai keresztyénségről.”

A Reformátusok Lapja névtelenségbe burkolózó írója helyesen állapítja meg, hogy a Júdás evangéliumát nem Júdás írta, nem is evangélium, hanem egy izgalmas régészeti lelet, de ugyanakkor, mintha elfeledkezett volna néhány bibliai szövegről. Szerinte Jézus nem kellett elárulnia senkinek. Jézus szerint azonban ennek így kellett történnie. Hiszen ő mondta azt, hogy „... de kell, hogy beteljesedjék az Írás (Zsolt 41,10): Aki az én kenyeremet eszi, az emelte fel a sarkát ellenem.” (Jn 13,18) Másutt pedig ezt: „... én megtartottam őket a te neved által... És megőriztem őket, hogy senki sem vész el közülük, csak a kárhozat fia, hogy az Írás beteljesüljön.” (Jn 17,12) Az Isten Lelke az ószövetségi írásokban ugyanis egyértelműen kijelentette, hogy a Messiást elárulják. Vagyis, mintha mégiscsak lenne valami „isten-i forgatókönyve” a Jézussal kapcsolatos eseményeknek; ezek szerint bizony el kellett őt árulnia valakinek.

Jézus passiójának egyébként számos más részlete is pontosan úgy történt, ahogyan előre megíratott – a cikkíró szerint nem létező – forgatókönyvben.

Nem tudjuk azt sem, hogy a szerző miért állítja azt, hogy a megváltás megtörténhetett volna vér és szenvedés nélkül is, amikor már az ótestamentum, de maga Jézus is világosan ennek ellenkezőjét állítja. Nyilván való, hogy Isten dönthetett volna a vér nélküli megváltásról is, ez azonban csak spekuláció, mert – saját kijelentése szerint – a vér és halál által választotta. Jézus tudatában volt annak – élete során többször beszélt is róla –, hogy kínhalállal kell meghalnia övéi megváltása érdekében. Éppen ezért történt vele az, amiről az evangéliumok beszámolóiban olvasunk.

Végül, a bibliai eleve elrendelés tanításának teljes félreértéséről tanúskodnak a szerzőnek azok a megjegyzései, hogy az eleve elrendelés megszünteti az ember felelősségét. Az állítással szemben előbb magát Jézust idézzük, majd pedig Péter apostolt.

– „Az embernek Fia ugyan elmegy, amint meg van írva felőle, de jaj annak az embernek, aki az Ember Fiát elárulja. Jobb lett volna annak az embernek, ha meg sem születik.” (Mk 14,21)

– „... azt, aki az Isten elvégzett tanácsából és rendeléséből hatalmatokba adatott, ti az istentelenek által keresztre feszítettétek és megöltétek.” (Csel 2,23)

Talán ez a két részlet is elég annak megvilágításához, hogy az eleve elrendelés nem szünteti meg az egyéni felelősséget – sem Júdás, sem senki más tekintetében –, amint azt a szerző tévesen hiszi. Sajnos, ez a cikk bibliaellenes állításokkal érvel a szóban forgó bibliaellenes állításoktól hangos kódex és népszerűsítői ellen.

Az általunk kiválasztott harmadik, a témához kapcsolódó észrevétel szerzője Gyöngyösi Csilla.³⁵

Megállapításait csak helyeselni tudjuk: „Jézus megváltó munkája, kettős természete (egyszerre Isten és ember) – amely a keresztyén egyházak alaphitvallása – Júdás indítékai okán nem csorbul.” A szöveg irodalmi formájáról megállapítja: „Irodalmi színvonal – amennyire az angol fordításból következtetni lehet – még a gyengébb irodalmi alkotásokét sem üti meg. Nincs gondolatmenete, a mondatok összevissza, az írott szöveg logikáját figyelmen kívül hagyva következnek egymás után. Jézus sokszor nem Júdás, vagy a tanítványok feltett kérdéseire válaszol, hanem valami teljesen mást, oda nem illőt mond... Júdás evangéliuma irodalmi szempontból messze elmarad a kanonikus evangéliumok mögött, amelyek sajátos teológiai szempontok alapján önmagában megálló, követhető, olvasmányos történetet mondanak el.”

Az író szerintünk is helyesen állapítja meg, hogy „... vagy Júdás evangéliuma hiteles, és akkor az Újszövetség teljes egészében kitaláció, tisztán a tanítványok szellemi terméke, vagy a Júdás evangéliumában található Jézus-képpel van a baj. A többi apokrif evangélium... legalább veszi magának a fáradságot és megpróbál „evangéliumi stílusban” írni Jézusról, tehát felhasznál Jézus tanításából olyan gondolatokat, kifejezéseket, amelyekről tudhatjuk, hogy Jézustól származnak. Ebben az esetben azonban a Jézus szájába adott szövegek semmiben nem utalnak Jézusra. Ha a szerző nem írta volna bele a bevezetőbe, hogy Jézus kijelentéséről van szó, illetve Júdással beszélget, a szövegben magában semmi nem utalna erre.”

Az írás zárómondata találó: „A Júdás evangéliuma tehát sokkal inkább a korabeli gnosztikus elképzelésekről, mint a keresztyénység másféle értelmezési lehetőségéről szól. A szövegben sok az érdekes elem, de semmi olyasmi nincs, ami a keresztyénséget alapjaiban kérdőjelezné meg.”

Az említett írásnak – minden pozitívuma mellett – hátránya, hogy a liberális bibliakritika elavult hipotéziseit idézi fel a bibliai könyvek szerzőségével kapcsolatban. Pl. nem Mózes írta Mózes könyveit (Tóra), mert Mózes nem írhatta le saját halálát, másrészt

Mózes korában „nem létezett héber írásbeliség”, illetve: Mózes öt könyvének számos része sokkal később, a királyság korában íródott. Az Ószövetség könyvei közül hasonló megjegyzéseket tesz Ézsaiás könyvével kapcsolatban is, amit legalább három szerzőnek tulajdonít.

Nos, a hipotézisek részletes cáfolatára itt nem térhetünk ki. Csak néhány szó erejéig utalhatunk arra, hogy a konzervatív bibliakutatók leginkább azon a véleményen voltak, hogy Mózes halálát, vagyis a Tóra zárómondatait Mózes közvetlen utóda, Józsué írta le.

A másik állítás – ti. Mózes korában nem létezett zsidó írásbeliség – sem jelenti azt, hogy Mózes, aki gyermekkorától az egyiptomi fáraó udvarában nevelkedett, nem tudott írni. Ha nem is létezett zsidó írásbeliség – bár számomra kérdés, hogy ezen pontosan mit ért az író –, attól függetlenül Mózes írhatott; sőt, bizonyára írt is: legalábbis könyvei tanúsága szerint (2Móz 17,14; 24,4; 34,27-28; 5Móz 31,9.22; 4Móz 33,2; 2Móz39,30; 5Móz 31,19).

Jézustól – aki nem tévedett semmiben – ezt olvassuk: „Mert, ha hinnétek Mózesnek, nekem is hinnétek; mert ő én rólam írt.” (Jn 5,46) Jézus környezetében is általánosan ismert tény volt, hogy Mózes írt: „... Mózes úgy írta nekünk...” (Mk12,19); „...aki felől Mózes írt a törvényben...” (Jn 1,45)

Azt az állítást, hogy a Tóra egyes részei századokkal Mózes halála után íródtak – kielégítően senki nem tudta bizonyítani. A szerző hasonló kijelentéseket kockáztat meg néhány újszövetségi könyvvel kapcsolatban is. Pál apostol leveleiről ezt írja: „... közülük többet nem Pál írt, hanem egy Pál szellemében író tanítvány, aki 'kegyes szerénységgel' Pált nevezi meg szerzőnek.” Vagyis, Pál levelei közül több is – pszeudepigráf – magyarul: hamisítvány. Ugyanezt állítja János evangéliumával kapcsolatban is.

Megállapítását – „Az ókorra ugyanis nem lehet alkalmazni a szerzőség mai felfogását, mely hitelességi kérdéssé teszi azt, hogy kicsoda is a szerző.” – érvként a liberális bibliakritikusok szeretik hangsúlyozni, mégpedig azért, hogy – minden kritikai megjegyzésük ellenére – megtarthassák a bibliai könyveket a keresztyén hit megbízható alapjaként. Nos, a bibliai, de az azon kívüli keresztyén szövegek is tanúsítják, hogy az első keresztyén gyülekezeteket nagyon is érdekelte, hogy egy levél vagy evangélium hiteles szerzőtől származik vagy nem, és a szerzőség igenis nagyon fontos szerepet játszott egy irat kanonizálódásának vonatkozásában is.

Lássuk csak, hogy mit írt ezzel kapcsolatban a neves papirologus, C. P. Thiede! „Sok kutató meg van győződve, hogy a szerző hamis megnevezése nem csalárd kísérlet arra, hogy az apostoli tekintélyt elorozzák, hanem a legjobb szándékkal meg akarnak felelni annak az igénynek, hogy az apostoli üzenetek hű közvetítői legyenek. Ha azonban... az összes résztvevő, hamisító és olvasó éppen úgy tudta, milyen játék folyt itt, akkor nem világos, hogy miért operáltak egy, kétségtelenül a nyolcadik parancsolatba ütköző állítással, és hogyan merészkedett valaki úgy fellépni, mint egy apostol – ez kevélység, amitől maguk a korakeresztyén szerzők legnagyobbjai tudatosan óvtak mindenkit, magukat is beleértve. (Pl. Antiókhiai Ignatiosz: Rómaiakhoz írt levél 4,3; Polükarposz: Filippibeliekhez írt levele 6,3)... A pszeudepigráfikus levelek állítólag széleskörű és problémamentes elterjedése egyike a sokszor elismételt, de attól igazsá nem váló meséknek... De nemcsak fölöttébb kétséges, hogy a keresztyének, akik ismerték a nyolcadik parancsolatot, és akik tartották magukat a legmagasabb etikai-morális mércéhez, belemennek volna aktívan vagy passzívan egy ilyen ködösítésbe az apostoli

körlevelek esetében, amelyek a gyülekezeti rendet és a teológiai szakkérdéseket tárgyalták meg, tehát pontosan a parancsolatokhoz való hűség, az etikai, morális értékek kérdését. Épp az ellenkezőjét figyelhetjük meg, az ilyen praktikák elítélésének világos szándékát és a velük szembeni figyelmeztetést. A Thesszalonikiakhoz írt 2. levélben... Pál világosan fogalmaz: '...ne veszítsétek el egyhamar józanságotokat, és ne rémítsen meg benneteket... sem a mi nevünkben elhangzó megnyilatkozás, sem valamely nekünk tulajdonított levél...' (2Th2,2)... Hogy pontosan miként vizsgálták meg a korakereszténység idején, hogy egy levél valóban apostoli levél vagy sem... az ún. 'Péter és Thekla aktái'-ból derül ki. Ezt a történetet Pál neve alatt jelentették meg, azonban kiderült, hogy szerzője egy megbízható presbiter volt... A gyülekezetben elfoglalt helye ellenére, és annak dacára, hogy tulajdonképpen a tévtanítást nem tudták rábizonyítani, tisztából elmozdították. Tertullianus, aki Kr.u. 190 körül leírja mindezt, megnevezi a döntő okot: ez az ember papírra vetett egy írást, amelyet megtévesztően, Pál neve alatt hozott forgalomba... Szerapion, aki Kr.u.180 körül Antiókhia püspöke volt, 'Az úgynevezett Péter evangéliumról' című értekezésében vizsgálja az akkoriban elterjedt írást, és megállapítja, hogy nem származhat Pétertől. Így summázza mondandóját: 'Visszautasítjuk ezeket az írásokat, melyek megtévesztően az ő nevüket viselik.' – ti. az apostolokét. Még az ún. Muratori Kánon is, mely széles körben olvasott vagy elutasított írásk töredékesen fennmaradt listája, egyértelműen azt mondja a 4. században, hogy hamisítások, ezért elutasították az állítólag Pál által az alexandriaiakhoz és laodiceaiakhoz írt leveleket... a Muratori Kánonban az áll, hogy ezeket a leveleket 'nem vehetjük fel az egyetemes egyházba, mivel nem illő, hogy mézet méreggel keverjünk.'³⁶

Úgy vélem, az előzők kellően alátámasztják azt, hogy az újszövetségi iratok szerzőségének kérdése egyáltalán nem játszott olyan mellékes szerepet, mint ahogyan a bibliakritikusok azt láttatni szeretnék. Sőt, állításainak éppen az ellenkezője igaz!

Mindenesetre, az ilyen és ehhez hasonló liberális bibliakritikai nézetekkel kapcsolatban érdemes megfontolnunk Blau Lajosnak, a Rabbiképző Intézet egykor világhírű tudós igazgatójának szavait: "... sok kritikus elvesztett minden érzéket a történelmi adatok irányában, és az emberi ész jósló képessége iránt oly magas fokú bizalmat tanúsít, amelyet sem a tudományos, sem a közönséges tapasztalat nem igazol... A bibliakritika balszárnya korlátlan szabadsággal bánik a szent iratokkal, megbontja keretüket, és megsemmisíti szövegüket. Van olyan kritikus is, kinek állítása szerint Ézsaiás könyvébe még 1900 és néhány év előtt interpolációkat szúrtak be, anélkül, hogy ennek ellentmondtak volna. Ez tehát abban a korban történt volna, amikor Hillél, és mellette számos írástudó élt, akik a prófétai írásokat, mint isteni kinyilatkoztatásokat tisztelték, és minden szavukat már a népiskolában emlékeztetükbe vésték... A kritika, eme mértéket nem ismerő önbizalma ellen, mely a bibliai tudomány kebelében terpeszkedik, nyomtatékosan kell hangsúlyozni, hogy egy tintacsepp hagyomány többet ér, mint egy tintatartónyi éleselméjűség; és egy szem igazság, tanulságosabb, mint egy véka feltevés."³⁷

ZÁRSZÓ

Mindezek tükrében szó sem lehet arról, hogy a Bibliát isteni tekintélynek tartó kereszténynek a gnosztikus Júdás evangéliuma történetetlen fikciónak fényében felülbírálják a Jézusról és Júdásról – a Szentírás kanonikus könyveiben – eléjük táruló képet.

Ha bárkit közelebről érdekel Júdás személye, Jézussal való kapcsolata, tragédiája, tettének valódi mozgatórugója, életének

tanulása, annak elolvasásra ajánlom dr. Szabó Pál, Júdás című művét, amit az Ébredés Alapítvány jelentetett meg 2003-ban.

A tudósok számára azt kívánjuk, hogy örömmel és alaposan kutassák a Júdás evangéliumának nevezett régészeti különlegességet! De hadd tanácsoljuk nekik és a kedves olvasóknak szeretettel, hogy kutassák és ismerjék meg egyre alaposabban Jézus Krisztus evangéliumát, mert ebben, és nem Júdás evangéliumában található a boldogság kulcsa!

Keresztýén testvéreinket pedig intjük és bátorítjuk az Ige szavaival:

- „Mert, ha jön valaki és más Jézust hirdet, nem akit mi hirdetünk, vagy más lelket vesztek, nem akit vettetek, vagy más evangéliumot, nem amit befogadtatok, szépen elfogadjátok.” (2Kor 11,4)
- „Mert nem kieszelt meséket (mítoszokat) követve ismertettük meg veletek a mi Urunk Jézus Krisztus hatalmát és eljövételét, hanem, mint akik szemünkkel láttuk az ő isteni fenségét...” (2Pt 1,16)
- „Mert nem szégyellem a Krisztus evangéliumát; Istennek hatalma az minden hívőnek üdvösségére, zsidónak először, de azután görögnek is. Isten igazsága (megváltó ereje) jelenik meg abban, hitből hitbe, amint meg van írva: Az igaz ember pedig hitből él. Isten kinyilvánítja az ő haragját a mennyből az emberek minden istentelensége és hamissága ellen, akik gonoszul nyomják el az igazságot.” (Rm 1,16-18)

Sípos Ete Zoltán

* * *

Lábjegyzet az 1-7. oldali anyagokhoz: **1.** A National Geographic honlapjáról származó információk a szövegben mindenhol NG-vel jelölve; **2.** Magyar Nemzet, 2006. április 8.; **3.** NG honlapja; **4.** National Geographic, Magyarország, 2006. május, 53. oldal; **5.** Gyöngyösi Csilla: Miért apokrif? A „Labor, Transindex” honlapon, május 7-én megjelent cikk; **6.** National Geographic, 64. oldal; **7.** Kurt Aland, Die Frühzeit der Kirche, Brunnen Verlag, 1990. 72. oldal; **8.** Vanyó László, Az ókeresztény egyház és irodalma, Ókeresztény Egyházi Írók I. kötet, Szent István Társulat, 76-77. oldal; **9.** Vanyó, 79. oldal; **10.** Giacomo Filoramo, A gnoszticizmus története, Kairosz Kiadó, 63. oldal; **11.** G. Filoramo, 66. oldal.; **12.** Vanyó, 78. oldal; **13.** National Geographic, 61. oldal; **14.** Vanyó, 78. oldal; **15.** Vanyó, 81. oldal; **16.** Vanyó, 80. oldal; **17.** Vanyó, 80. oldal; **18.** National Geographic, 56. oldal; **19.** National Geographic, 63. oldal; **20.** National Geographic, 63. oldal; **21.** Vanyó, 79. oldal; **22.** Vanyó, 81. oldal; **23.** Gyöngyösi Cs.; **24.** Gyöngyösi Cs.; **25.** National Geographic, 51. oldal; **26.** National Geographic, 61. oldal; **27.** Kurt Aland, 73. oldal; **28.** National Geographic, címlap; **29.** National Geographic, 48-49. oldal; **30.** Magyar Nemzet, 2006. április 8.; **31.** Reformátusok Lapja, 2006. május 7. sz.; **32.** F. F. Bruce, Az újszövetségi megbízhatósága, Evangéliumi Kiadó, 20. oldal; **33.** Magyar Nemzet, 2006. április 8. **34.** Ref. Lapja; **35.** Gyöngyösi Cs.; **36.** Carsten Peter Thiede, Péter apotol nyomában, Trivium Kiadó, 2005. 290-292. oldal; **37.** Blau Lajos, Az óhéber könyv, Logos Kiadó, Budapest, 1996. 3. oldal

Szeretettel ajánljuk az Olvasó figyelmébe
Dr. Szabó Pál
Júdás - a keresztýén történelész szemével
című könyvét

*

A kiadvány 290,- Ft-os áron beszerezhető a kiadó
Ébredés Alapítványánál (2119 Pécel, Kálvin tér 2/b);
postai utánvétellel megrendelhető
a **28/452-334-es tel./faxon, vagy a**
bsz@bibliaszov.hu e-mail címen

MI AZ A GNOSZTICIZMUS?

A gnoszticizmus egy szinkretista vallási-filozófiai mozgalom volt a II-III. században. A gnószisz szó jelentése: tudás. „Úgy vélték, hogy birtokában vannak egy különleges tudásanyagnak az Istennel, világgal, emberrel kapcsolatban. Meggyőződésük volt, hogy ez a tudásanyag messze meghaladja az átlagos halandók ismereteit, s ez a tudásanyag feltárja előttük azokat a titkokat és elrejtett összefüggéseket, amik – a beavatatlannak gyakran ellentmondásosnak tűnően – az események mögött állnak.”⁷

A gnózis tehát, egyrészt gyűjtőfogalom, ami a gnosztikus tanokat jelöli, másrészt az egész későkoros világot átható szinkretista vallásosságot is jelenti. A gnózis – szinkretista vallási mozgalomként – független a keresztyénségtől, a keresztyénséget megelőzően is létezhetett, de tény, hogy a keresztyénséggel egyidejűleg tudott igazán fellendülni. A keresztyénség eretnek formájaként azonban nem független az egyháztól. A gnózist ebben az eretnek formájában hirdették azok a szekták, amik Kr.u. 80-150 közt váltak ki az egyházból. A szakítást valószínűleg a keresztyénülözések válthatták ki. Az a nyersanyag, amiből az egyes gnosztikus rendszerek létrejöttek, megvolt a keresztyénségen kívül még a platonizmusban, zoroasztrizmusban, a zsidóságban is, de valami hiányzott, ami a rendszerré formálásukat lehetővé teszi.

Nagyon valószínűnek látszik, hogy a gnózis a keresztyénség előtt azért nem tudott világvallássá válni, mert sehonnan nem kölcsönözhetett olyan egyetemes megváltást, mint éppen a keresztyénségtől. A keresztyén megváltást a gnózis elválasztotta Jézus személyétől, más megváltókat helyettesített be, az üdvösséget mítosszá formálta.⁸

A mozgalom bonyolult történetének megértéséhez még egy megjegyzést fűzhetünk: „A gnosztikus szekták versengtek egymással, egymást legalább annyira lenézték, gyűlölték, mint a nagy egyházat. Minden csoport saját tanításának hitelességére esküdött. Mítoszaik alapsémája ugyanaz, csak a részletekben mutatkoznak eltérések.”⁹

A gnosztikus irányzatok bonyolult tanításait sokáig csak keresztyén ellen-

felek írásából próbálták rekonstruálni a kutatók. Mára ez a helyzet megváltozott, ugyanis 1945-ben előkerült a híres Nag Hammadi lelet, ami 13 könyvet tartalmaz, ez pedig 53 írást jelent, összesen 1153 oldalon. A traktátusok közül 41 addig ismeretlen volt, 6 másodpéldány és 6, már ismert szöveg található a gyűjteményben.

A könyvtár nem kizárólag gnosztikus iratokat tartalmaz, hiszen köztük van Platon Államának részlete is. Az iratok különböző kopt nyelvjárásban olvashatóak, de eredetileg görög nyelven íródtak. A görög eredetüket egy kolostorban ültették át kopt nyelvre, valamikor a IV. században. Ekkoriban azonban – minden jel szerint – a gnoszticizmus már csak a múlt relikviái közé tartozott. „A leletanyag kiadása 1977-ben befejeződött, így azóta mindenki hozzáférhet, ill. ma már rendelkezésre áll az egész anyag angol fordítása is. A könyvtár a maga heterogenitásban egy olyan mozgalom tipikus vonásait tükrözi, ami természeténél fogva kiklik a dogmatikus rendszerezés és merev osztályozás alól. Már az a tény is, hogy egy szöveg két példányban szerepel benne – mint az egyébként igen fontos János apokrif is –, s ráadásul ezek között nevezetes különbségek vannak, nemcsak azt bizonyítja, hogy egy-egy szöveg több kiadásban is cirkulált, hanem azt is, hogy a szent könyvekkel ellentétben – amelyeknek szövegét szabványosították, illetve rögzítették –, ezek a traktátusok készségesen túrték a kiegészítéseket és javításokat, amiket a mítoszok folyvást változó történeteinek természete határoz meg, s amik ellentétes teológiai érdekeket is tükrözhetnek.”¹⁰

A túlnyomórészt gnosztikus szövegek tartalmáról ezt írja az egyik szakértő: „A Nag Hammadi szövegek első kutatói igazi mítoszdszűngellel találták szembe magukat... A gnosztikus mitológia világa gazdagságával és komplexitásával a II. század egyik legjelentősebb eszmetörténeti mozzanata... Bizonyos mértékig lehetővé vált, hogy szilárdabb hipotéziseket alkossunk a gnoszticizmus történetéről, lehetséges eredetéről, fejlődésének főbb fázisairól. A gnoszticizmus igazi arca továbbra is homályban marad.”¹¹ **S. E. Z.**

MIT TANÍTOTTAK A GNOSZTIKUSOK?

A VILÁGRÓL

Az anyagi világot eredendően rossznak tartották, ugyanakkor érdekelte őket a rossz eredete. Úgy vélték, hogy a legfőbb istenségnek semmi köze nem lehet az anyagi világhoz, mert az alacsonyabb rendű rossz szellemek, démonok alkotása. A gnózis alapkérdése ezek után így hangzott: „Hogyan szabadulhat meg az ember a rossztól, az anyagi világtól?”¹² Az Igazság evangéliuma című gnosztikus irat szerint „Jézus tanításai felszabadítják a lelket a tökéletlen anyagi világ fogságából.”¹³

AZ EMBERRŐL

„A gnosztikus kiválasztottakban él az isteni szikra, a lélek, de bebörtönözve a testbe. A test börtönébe zárt lélek boldogtalan, elvesztette mennyei hazájának emlékezetét, megfeledkezett önmagáról, nem ismeri eredetét. A gnosztikus örömhír (evangélium) álmából ébreszti fel a lelket, tudatosítja benne fenséges rendeltetését.”¹⁴

Az embereket különböző csoportokba osztályozták: „A beavatott gnosztikus a 'szellemi' kategóriába tartozott, a nagy egyház egyszerű hívő tagjai a 'lelkiek' (pszüchikoi) osztályát alkották. A szellemi (pneumatikoi) emberek üdvössége öröktől fogva biztosított, a lelkiek (pszüchikoi) remélhetik az üdvösséget, amennyiben eljutnak a tudáshoz (gnószisz). A testiek (szarkikoi, szomatikoi) egyszerűen képtelenek a szellemi ismeretekre, ezért ők az egyszerű tömeget (massa damnata) alkotják.”¹⁵

A MEGVÁLTÁS RÓL

„A gnosztikus megváltó az anyagtól szabadít meg, a lelket kiszabadítja a testből. Ez a megváltás kizárólag lélekmegváltás, a test nem érdekelte a gnosztikusokat, annak sorsa a pusztulás, amint ez a sorsa az anyagi világnak is.”¹⁶

JÉZUSRÓL

„Nem minden gnosztikus szekta vallotta Jézust megváltónak. A szamariánus gnózisban Simon Mágus önmagát hirdette megváltónak. A keresztyénséghez közelebb álló gnosztikus csoportoknál, mint Baszilizés, Valentinosz híveinél, Jézus megváltó ugyan, de megtestesülésének szinte semmi jelentősége nincs, amit test- és anyagellenességüket magyarázza. Krisztust tiszta szellemi lénynek tartották, testét pedig látszattestnek.”¹⁷ A Júdás evangéliumában szereplő Jézus gnosztikus gondolkodású, aki anyagellenességéből fakadóan akar megszabadulni testétől és az anyagi világtól. Ezért mondja Júdásnak: „Különb lesz majd mindegyiküknél. Hiszen te áldozod fel az embert, akit magamra öltöttem.”¹⁸ Júdás evangéliumának Júdása pedig egy gnosztikus Júdás, aki jól érti mestere szándékát, és segít neki célja elérésében, hogy ti. visszatérhessen eredeti, testetlen, szellemi alakjához. Júdás evangéliumában Jézus ezt mondja neki: „Pillants fel az égre, nézd a felhőt, melyből fény árad, és körülötte a csillagokat... Tiéd a csillag, amely a többi előtt jár.”¹⁹

Teljesen idegen a bibliai Jézustól az, amit a Júdás evangéliuma Jézusról ír: „A legelső jelenetben Jézus kineveti az imádkozó tanítványokat: 'Ez a ti istenetek' – mondja a világ 'tökéletlen' teremtménye, az ószövetségi Istenre hivatkozva. Tanítványait egy templomi szolgálatot végző paphoz hasonlítja (szinte biztosra vehető, hogy a szerző itt a hivatalos egyházra utal), aki 'hamis szolgaként nem áll nevében meddő fákat ültetni'.”²⁰

AZ ERKÖLCS RÓL

Mivel a világot gonosznak tartották, ezért „nem vállaltak semmilyen szolidaritást a világgal, etikájuk elvetett minden kényszert, kötelezett-

séget, nem vetették alá magukat az állami tekintélynek sem. „... a legtöbb gnosztikus szekta aszkézist parancsolt, az aszkézis célja azonban a test megőlése volt, és nem a megtartóztatás. A házasságot tiltották, mivel – tanaiak szerint – a lelket meg kell óvni az érzéki gyönyörtől, arra kell törekedni, hogy mielőbb magasabb rendű állapotba jusson. A házassélet, a fajfenntartás... a gonoszt teremtő isten művének konzerválását jelenti, hozzájárul a rossz fennmaradásához.”²¹

AZ ÓSZÖVETSÉGRŐL

„A teremtés megvetésének következménye lett a gnosztikusok körében az Ószövetség leértékelése... Az ószövetség szent könyveinek elutasításában Pál apostol tanítványaiként tüntették fel magukat. A II. század második felében alapította Rómában gnosztikus egyházát a kisázsiai származású Markión. A szinopei püspök fia volt, akit tulajdon atyja közösített ki, ezután ment Rómába, hogy ott hirdesse tanait 144 körül. Antitézisek című művében azt akarta bizonyítani, hogy a zsidó Isten egy nyomorúságos világ teremtője, aki nem lehet azonos Jézus Krisztus irgalmas Atyjával.”²²

S. E. Z.

A BIBLIA ÉS A GNOSZTICIZMUS TANAI

- A Szentírás tanításai szemben állnak az említett gnosztikus tanokkal.
- A Szentírás Istene a világ alkotója.
- A Biblia nem dualista szemléletű, tehát beszél az anyagi világ, illetve a test gonoszságáról, a szellemi világ és a szellem jóságával szemben.
- A Bibliában nem olvasunk arról, hogy az emberi lélek az anyag börtönében volna, ahonnan ki akar jutni; hogy visszakerüljön forrásához.
- A megváltásról egészen más értelemben tanít a Szentírás, hiszen a megváltás nem az emberi szellem anyagi valóságtól való megszabadításában áll, hanem az embernek büntől és annak büntetésétől való megszabadításában. A Biblia szerint az ember megváltása akkor lesz teljes, amikor az ember feltámadásakor új, anyagi testben részesül.
- A Biblia Jézusa egy a teremtő Istennel; továbbá valóságos testtel bír, ebben szenved és hal meg, majd ebben támad fel, sőt így foglalta el helyét az örök dicsőségben. Sohasem volt test- és anyagellenes. Nem tanította az anyagi világ alacsonyrendűségét, és nem beszélt arról, hogy az emberi léleknek törekednie kell, hogy kiszabaduljon az anyag fogságából. Amikor küldetéséről beszélt, akkor egy szóval sem utalt arra, hogy jövetele az embernek az anyagi világ és test fogságából történő kiszabadítását célozza.
- A Biblia arról sem tud, hogy Jézus olyan különleges ismeretet nyújt az embernek, amivel önmagát válthatja meg. Ellenkezőleg, élete árán maga váltotta meg a benne hívőket.
- Jézus nem különleges ezoterikus tudás birtokosa, aki ismeretét néhány beavatottal osztja meg, mindenki más elöl pedig eltitkolja; hanem nyilvánosan tanított az Isten Országá titkáról, tanítványait pedig megbízta, hogy világ szerte minden embernek hirdessék a tőle hallott örömhírt! „Jézus egyértelmű célja, hogy mindenki számára elérhetővé, megismerhetővé tegye Istent... Így, személyiségével nem fér össze a tudást eltitkolni akaró Jézus-kép.”²³
- Jézus, az evangéliumokban soha nem neveti ki a tanítványokat; ahogyan a Júdás evangéliumában teszi. Jézus hangneme a Júdás evangéliumában mindvégig felsőbbrendű, kioktató, gúnyos.²⁴
- A bibliai Júdásról – bár sok mindent állíthatunk, de, hogy gnosztikus vonásokat mutatna, azt egyáltalán nem.
- Az újszövetségi kanonikus iratokban nyomát se találjuk az ószövetség alábecsülésének, illetve a gnosztikus és a bibliai etika összeegyeztethetetlenek.
- A Biblia tanításai tehát élesen szemben állnak a gnoszticizmusával. Utóbbiban egy olyan Isten-, világ-, ember-, megváltás-, kegyesség- és

Jézus-képpel találkozunk, ami minden lényeges ponton eltér a bibliai tanításoktól. Ezt a National Geographic c. folyóirat is megerősíti: „A Júdás – evangéliumot nem csupán azért rejtették el, mert a 'feje tetejére állított' a Jézus áruóljáról kialakult hagyományos képet, hanem azért is mert, gyökeresen más nézeteket vallott a megváltásról.”²⁵ Bart Ehrmann is hasonló megállapításra jut: „Ez az evangélium, mely a hivatalos egyházi szemlélettől gyökeresen eltérő módon értelmezi Istent, világot, Krisztust, a megváltást s emberi létet – hogy Júdásról magáról ne is beszéljünk, egészen új távlatokat nyit meg Jézus és az általa alapított mozgalom megértésében.”(NG)

S. E. Z.

A KERESZTYÉNSÉG ÉS A GNOSZTICIZMUS VISZONYA

A National Geographic cikkében különösen is félrevezető megállapításokkal találkozunk az első századok keresztyénségével kapcsolatban. A cikk írója először is azt a hamis benyomást kelti az olvasókban, mintha a keresztyénségen belül számos, teljesen egyenrangú irányzat létezett volna, köztük a gnoszticizmus, ami erős és megtúrt irányzat volt. Valójában – a keresztyénségen belül – már a kezdetektől jelentkeztek a tévtanítók (eretnekek), és voltak olyan kisebb nagyobb csoportok, akik őket követték. Velük szemben pedig megtalálhatjuk azokat, akik ragaszkodtak Jézus Krisztus valóban elhangzott tanításaihoz, akik számon tartották tényleges tetteit.

A szóban forgó írás másik félrevezető állítása az, ami úgy mutatja be a különböző eretnek csoportok által készített iratokat, mintha azok a ma ismert újszövetségi evangéliumok „alternatív változatai” lettek volna. Ezzel azt a téves benyomást keltik a gyanútlan olvasóban, mintha az eretnek iratok egyenrangúak lettek volna a ma ismert kanonikus evangéliumokkal, illetve egyszerűen csak anyagi és hatalmi okokon múlt, hogy nem ezek lettek evangéliumként kanonizálva, hanem azok, miket ma az újszövetségből ismerünk. „Az első keresztyén közösségek többféle beszámoló ismertek Jézus életéről és tanításairól. Többetucatnyit fel is jegyeztek. Közülük az egyházatyák négyet választottak az Újszövetség könyvei közé. A 20. században számos, más evangéliumot is megtaláltak.”²⁶

Nos, szó sem volt arról, hogy ezeknek a szektáknak iratait a keresztyénség „tisztá vonala” bármikor is hitelesként elfogadta volna, hiszen ezek a – java-részt gnosztikus – iratok jóval Jézus kora után készültek, amikor Jézus szem- és fültanúi már nem éltek. Ellentétben a négy evangéliummal, ami röviddel Jézus halála és feltámadása után – tehát már az első század közepe táján – készen volt.

Ami a gnoszticizmust illeti, az eredetileg teljesen a keresztyénségen kívüli irányzat volt, és minden valószínűség szerint már a keresztyénség előtt is létezett. Egyértelműnek tűnik az is, hogy a gnosztikus tanítók több tanítást átvettek a keresztyénségtől, azokat összekeverték addigi tanáikkal, így létrejött a „keresztyén gnózis”. Képviselői megpróbáltk beszivárogni a keresztyénség körébe, ott azonban erős ellenállásba ütköztek. Egyértelmű adataink vannak arról, hogy a keresztyénségen belül, a keresztyén hit védelmezői már kezdetektől felvették a szinkretista filozófiai irányzat ellen a szellemi harcot, s terjeszkedésének útját állták; hasonlóan, mint más tévelygéseknek is. „Már az újszövetségből is érzékelhetjük, hogy a gnózis a keresztyén gyülekezetek környezetében hatni kezdett. A Kolossébeliekhez írt levél (2.rész) már szembeáll a gnosztikus befolyásokkal... A II. században zajlódtott le a tulajdonképpeni vita a keresztyénség és a gnózis közt. Az egyházatyák indulatos szavakkal lépnek fel a gnózis képviselői ellen, mivel a keresztyénséget belülről akarták felbomlasztani... Az egyházatyáknak, Iraeusnak, Hyppolitnak és másoknak igaza volt, amikor a gnózisnak irgalmatlanul hadat üzentek.” – írja K. Aland.²⁷

Semmi nyoma annak, hogy a keresztyének közt bárki, bármikor el akarta ismerni vagy ismertetni Júdás evangéliumát, mint kanonikus iratot – hiszen egyértelmű volt az irat történetietlensége, és állításainak abszurd volta. S. E. Z.

JÚDÁS ÁRULÁSA

Mostanában divat lett Júdás mellett védőbeszédet tartani. Sokan mentegetik őt, megpróbálják fehérre mosni, sőt egyfajta pozitív vagy legalábbis tragikus hőst formálni belőle. Mi az emberi találgatásokat mellőzve, a Bibliában leírt tényekre hagyatkozva nézzük meg most, miért végződött tragédiával az ő vállalkozása.

Maga Júdás állítja, hogy nem volt ártatlan. Amikor nagypénteken reggel rádöbben, hogy mit tett, és visszaviszi a főpapoknak a 30 ezüstpénzt, háromszorosan is önmaga ellen vall: vétkeztem, elárultam, ártatlanul árultam el Jézust (Mt 27,4).

Júdás tehát felismerte és beismerte, hogy vétkezett. Sőt „megbánta“, amit tett (Mt 27,3). Akkor miért lett mégis öngyilkos? Hiszen a bűnbánat kapu a bűnbocsánathoz, aki megvallja bűnét, kegyelmet kaphat, és újat kezdhet. Csakhogy nem mindegy, hova fordul a bűnbánó bűnös. Júdás az őt megvesztegető főpapoknak vallotta meg bűnét. De nem őket árulta el! Ő Jézus ellen vétkezett, s bocsánatot egyedül a megváltó Jézus Krisztustól kaphatott volna. Ha hozzá fordul. Sajnos azonban az történt vele, amit Ézsaiás mond a Szentírás: „nem találta meg a megbánás (megtérés) helyét“ (Zsid 12,17).

Nagy ajándék, hogy meglátta és megbánta bűnét, de nagy baj volt, hogy nem jó helyre ment. Mert bocsánatot mi mindnyájan egyedül a helyettünk meghalt Jézus Krisztustól kaphatunk. Az egyetlen hely, ahol feloldozást és új lehetőséget kap a bűnös, Jézus keresztye. Emberi síkon a bűnt soha nem lehet megnyugtatóan és érvényesen rendezni. A mi bűneinket és azok következményeit egyedül Jézus Krisztus vette magára. A főpapok ezt mondták Júdásnak: „Mi közünk hozzá? A te dolgod.“ Magára hagyják őt. S, aki egyedül marad a vétkeivel összezárva, azt megfojtja a bűn és bűntudat. Csak, aki Jézushoz fordul bűnbánatával, az hallja meg a jogerős felmentést: „Megbocsáttattak bűneid, eredj el békességgel“.

Érdemes azonban megnéznünk, mit is ír a Biblia pontosan Júdásról. Tanítványtársa, János megemlíti, hogy ő volt a tanítványi kör pénztárosa. Nála volt az erszény, de ő „tolvaj volt, és a nála lévő erszényből elszededgette, amit beletettek“ (Jn 12,6). Júdásnak tehát Jézus közelében is megmaradt egy jellemző bűne: a pénz szerelme. Ez mutatkozik meg abban is, hogy önként ment Jézus ellenségeihez, és felajánlotta nekik pénzért a szolgálatát: „Mit adnátok nekem, ha kezetekbe adnám őt?“ „Ettől fogva kereste az alkalmat, hogy elárulja Jézust.“ (Mt 26,14) Aztán meg is találta az alkalmat, és fel is vette a vérdíjat.

Sokan azonban úgy vélik, ezért nem Júdás a felelős, hiszen őt Isten eleve erre rendelte, neki így kellett tennie. Valóban így szól róla Jézus is, amikor az Atyának számot ad munkájáról: „Én megőriztem őket (a benne hívőket), és senki sem kárhozott el közülük, csak a kárhozat fia, hogy az Írás beteljesedjék“ (Jn 17,12).

Ez azonban nem jelenti azt, hogy Júdás nem volt felelős a tetteiért. Az igazság két oldala egyszerre, egyidejűleg érvényes: Jézusnak meg kellett halnia Isten örök rendelése szerint, de aki ebben közreműködött, az mégis vétkezett, és bűnéért ő felelős. Így együtt említi ezt az evangélium is: „Az Emberfia elmegy ugyan, amint elrendeltetett, de jaj annak az embernek, aki elárulja őt“ (Lk 22,22). Isten szabad cselekvését (szuverénitását) és az

ember felelősségét nem lehet egymás ellen kijátszani, csak együtt lehet helyesen értékelni, mindegyiket a maga helyén és sajátos összefüggésében.

Júdás megtűrt, sőt gyakorolt egy bűnt, ami nyitott ajtó maradt az ördög előtt. Ezért kerülhetett sor arra, hogy amikor foglalkozni kezdett a gondolattal, hogy pénzért kiszolgáltatja Mesterét az ellenségnek, „bement a Sátán Júdásba“, s akkor „elment és megbeszélte a főpapokkal, hogy adja őt a kezükbe“ (Lk 22,3-4). Ezért pedig ő volt felelős.

Ezért sem szabad semmit nyitva hagynunk a kísértő előtt, mert ő jól ismeri, melyikünket mely ponton lehet a legkönnyebben támadni, és minden rejtegetett vagy dédelgetett bűn egy váratlan helyzetben végeztesé válhat.

Ne feledjük, hogy „nem olyan főpapunk van, aki ne tudna megindulni erőtlenségeinket, hanem olyan, aki hozzánk hasonlóan kísértést szenvedett mindenben, kivéve a bűnt. Járuljunk tehát bizalommal a kegyelem trónusához, hogy irgalmat nyerjünk és kegyelmet találjunk, amikor segítségre van szükségünk“ (Zsid 4,15-16).

Júdás esete szomorúan szemlélteti az igét: „Aki takargatja vétkei, annak nem lesz jó vége, aki pedig megvallja és elhagyja, az irgalmat nyer“ (Péld 28,13). Csak fontos, hogy jó helyen vallja meg: annak a Jézusnak, aki ellen vétkezett.

Cseri Kálmán

„AMIKOR BEESTELEDETT, ASZTALHOZ TELEPEDETT (JÉZUS)
A TIZENKETTŐVEL. MIKÖZBEN ETTEK, ÍGY SZÓLT:
BIZONY MONDOM NÉKTEK, EGYIK KÖZÜLETEK ELÁRUL ENGEM.
ÉKKOR NAGYON ELSZOMORODTAK, ÉS SORRA KEZDTÉK KÉRDEZNI:
TALÁN CSAK NEM ÉN VAGYOK AZ, ÚRAM?
Ő PEDIG ÍGY FELELT: AKI VELEM EGYÜTT MÁRTJA KEZÉT A TÁLBA,
AZ ÁRUL EL ENGEM. AZ EMBER FIA ELMEGY UGYAN, AMINT MEG
VAN ÍRVA FELŐLE, DE JAJ ANNAK, AKI AZ EMBER FIÁT ELÁRULJA.
JOBBA VOLNA ANNAK AZ EMBERNEK, HA MEG SEM SZÜLETIK.
MEGSZÓLALT JÚDÁS IS, AKI ELÁRULTA ŐT, ÉS EZT MONDTA:
TALÁN CSAK NEM ÉN VAGYOK AZ MESTER?
ÍGY FELELT: TE MONDTAD.“ (...)
„ÍME ITT JÖN, AKI ENGEM ELÁRUL.
ÉS AMIKOR MÉG BESZÉLT, ÍME JÖTT JÚDÁS, EGYIK A TIZENKETTŐ
KÖZÜL ÉS VELE EGYÜTT SOK NÉP, FEGYVEREKSEL ÉS DORONGOKKAL,
A PAPI FEJEDELMEKTŐL ÉS A NÉP VÉNEITŐL.
AZ ÁRULÓ PEDIG EBBEN A JELBEN EGYEZETT MEG VELÜK:
AKIT MEGCSÓKOLOK, Ő AZ; ŐT FOGJÁTOK EL!
ÉS MINDJÁRT JÉZUSHOZ LÉPVÉ, ÍGY SZÓLT: ÜDVÖZLÉGY, MESTER!
ÉS MEGCSÓKOLTA. JÉZUS PEDIG EZT MONDTA:
BARÁTOM, EZÉRT JÖTTÉL? AKKOR REÁMENTEK,
KEZÜKET RÁVETETTÉK JÉZUSRA ÉS FOGLYUL EJTETTÉK.“ (...)
„AMIKOR JÚDÁS, AZ ÁRULÓ LÁTTA, HOGY ŐT HALÁLRA ÍTÉLTÉK,
MEGBÁNTA TETTÉT. A HARMINC EZÜST PÉNZT VISSZAVITTE A PAPI
FEJEDELMEKNEK ÉS VÉNEKNEK ÉS EZT MONDTA:
VÉTKEZTEM, MIVEL ÁRTATLAN VÉRT ÁRULTAM EL.
ŐK AZONBAN AZT MONDTÁK: MI KÖZÜNK HOZZÁ? TE LÁSD.
Ő PEDIG ELDOBTA AZ EZÜST PÉNZEKET A TEMPLOMBAN, ELROHANT
ÉS FELAKASZTOTTA MAGÁT.“ (Mt 26,20-25. 46-50; 27,3-5)